

Оразагъыз къабыл болсун!

Шабат кюн, хычауман ай (май), 23, 2020 жыл № • 59 (20792)

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЕНГЕШ

Вузлада билим алыргъа суйгенлеге тийишли онгла жарашдырыладыла

21 майда РФ-ни Президенти Владимир Путин видеоконференция амал бла Правительствону, федерал органланы келечилери бла кенгеш бардыргъанды. Анда сёз коронавирус жукъган ауруу жайылган кезиуде билим берию болумуну, бу сферада жууукъ кезиуде тамамланылыкъ жумушланы юслеринден баргъанды.

Къыралны башчысы быйыл окъуу жылны къыйын болумлада бошаргъа тюшгенин, алай билим берию система, окъуучула, студентле да аладан бет жарыкълы ётгенлерин чертгенди.

Саулукъну сакълау – эм магъаналы

Коронавирусуа къажая мадарланы чеклеринде бек алгъа билим берию учреждениала дистанция халда окътуугъа кёчюрюлгенлери аурууну жайылууну тыяргъа онг бергенин чертгенди Путин. «Ол къыйын оноу эди, алай бюгюн а ол тюз болгъанын шарт айтталыкъбыз. Биз аны сабийлени, жаш тёлуюн, устазланы саулукъларын, жашауларын сакълауну эм магъаналы ишге санап, аны ючюн чыгъаргъанбыз», - деп чертгенди ол.

Дистанция халда окътууну къурау къыйын болгъанын, бу кезиуде устазлагъа жангы технологиялагъа юйренирге, дерслеге башхача хазырларыгъа тюшгенди. «Ата-анала устазны къыйынына жангы кёзден къарап

башлагъан болурла деп ышанама. Окътуу аланы кёз алларында баргъанды. Атала, анала, аппала, ыннала аланы сабийлерине устазла къаллай уллу къыйын салгъанларын кеслери кёргендиле», - деп къошханды ол.

Аны бла бирге уа бу кезиу сабийлеге да сынау бергенди, аланы жууапплыкъларын, билимлерин, жашаугъа хазырлыкъларын ачыкълагъанды. Владимир Путин бу сынау алагъа жашауда керек боллугъун чертип, окъуучулагъа, студентлеге, устазлагъа, ата-аналагъа тёзюмлюкълери, бир бирге билеклик этгенлери ючюн ыспас этгенди. «Бютюнда

тамата классланы окъуучуларына, студентлеге ыразылыгъымы билдиреме. Ала, дерслерин этгенден сора да, волонтер къымылдаулагъа къатышып, къыйын жашау болумгъа тюшгенлеге, абаданлагъа болушхандыла», - деп къошханды ол.

Къыралны башчысы дистанциялы халда билим бериуде чырмаула чыкъганларына эс бургъанды. Аны себепли келир окъуу жылны аллында школчула бу кезиуде алган билимлерин сюзерге, керек болса, къошакъ заман бёлюп, ачыкъланган кемчиликлени кетерирге керекди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В. Коковну Ораза байрам бла АЛГЪЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъарны муслиманларын сыйлы Рамазан айны бошалгъаны, муслиманланы эм уллу къуанчлары Ораза байрам бла битеу юрегимден алгышылайма!

Бу жарыкъ байрам огурулулукъну, жандауурлукъну, тюзлюкню, жарсый биллиуню, къатындагы адамлагъа суймекликни кёрюзтген бийик тин къыйматланы белгисиди. Бюгюнлюкде республикада муслиман жамаат граждан эм динле аралы келишулюкню, бирликни, мамырлыкълары, халкъла аралы шуёхлукъну айнытуугъа уллу къыйын салады.

Къабарты-Малкъарны муслиман организациялары бирси конфессияланы келечилери бла бирге республиканы жамаат эм маданият-жарыкъландырыу жашауна тири къошуладыла. Ала бардырган иш жандауурлукъ эм социал къуллукъ этюуню тёрелерин сакълауда, айнытууда, жаш тёлуюде патриот сезимлени къурауда эм башха-башха миллетлени бла динлени келечилерин хурметлерге юйретиуде бек магъаналыды. Къабарты-Малкъарны халкъына саулукъ-эсенлик, мамырлыкъ тежейме!

Бу кюннге аталгъан материал 4-чю бетде басмаланады.

Къабарты-Малкъар Республикада 2020 жылда 25 май солуу байрам кюннге саналгъаныны юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

«Дин тутаргъа эркинликни эм дин биригиулени юсюнден» 1997 жылда 26 сентябрьде чыгарылгъан 125-ФЗ номерли Федерал законну 4-чю статьясыны 7-чи пунктуну тийишлиликде, Къабарты-Малкъар Республиканы Дин управ-

лениясыны 2020 жылда 24-26 майда белгиленген Ораза байрам бла байламлы обращениясына кёре, бегим этеме: Къабарты-Малкъар Республикада 2020 жылда 25 майны байрам солуу кюннге санаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К. КОКОВ
Нальчик шахар, 2020 жылда 20 май, №56-УГ

Билдирю

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатларыны эслерине

2020 жылда 28 майда Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини кезулю жыйылуу боллукъду. 10:00 сагъатда башларыкъды.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

НАМЫСЛАУ

Мемориалгъа гюлле салгъандыла

2020 жылда 21 майда, Кавказ урушу бошалгъаныны 156-жыллыгъында, Къабарты-Малкъарны Башчысы Казбек Коков «Жашау терек» мемориалгъа гюлле салгъанды. Ол жумушха КъМР-ни Парламентини Председатели Татьяна Егорова, КъМР-ни Правительствосуну Председатели Мусукъланы Алий, Халкъла аралы черкес ассоциацияны президенти Хаути Сохроков да къатышхандыла.

Кавказ урушда жоюлган адыгъланы эсгерию кюнде республикада не заманда да асламлы жыйылуула къуралгъандыла. Алай быйыл эпидемиологиялы болум бла байламлы ала бардырылмагъандыла.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Вузлага билим алырға сүйсенлеге тийишли онгла жарашдырыладыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Андан ары

мажал этерге тийишлиди Владимир Путин дистанциалы халда окутуу технологиялары андан ары айнытырға, сабийле сынамы, билимни устазлары дерслерине, лекцияларына мындан ары да тынгыларча мадарла этерге чакырганды. «Аны бла байламлы билим бериеу шендюю информация инфраструктураны синдириу ишни тирилтирге, школланы терк ишлеген Интернетте кышарға тийишлиди», - деп белгилегенди Путин.

Карантинни кезиунде кыралда билим бериеу толуунлай дистанция халға кечюрюрге мурат барды, школла, университетте жабыллыкдыла деген ётиюр халарла адамланы юсгюрюр мурат бла жайылгъанларын белгилегенди Президент. «Билим бериеу система сабийле ни окутуу бла чекленмей, ала ны юйретген этеди, жашауға хазырлайды, жамаут төрелеге, намыска юйретеди. Аны юсюнден Посланияда да айтхана. Ол санда класс башчылағы, сабийлени юйретиуде уа аланы кыйынылары бютунда уллуду, кышак халда федерал бюджетден 5 минг сом төлерге оную этилгенди», - деп эсертгенди ол.

ЕГЭ 29 июньда

башланырыкды

Бу кюнде уа 692 минг сабий школну бошайды. Аланы, ата-аналаны да Бир кырал экзаменге хазырланыу, андан ары окуу бютунда жарыстады. Владимир Путин экзаменни юсюнден оюмла тюрлю-тюрлю болгъанларын, бирле аны бийыл ахырда кетирип кыюрга чакыргъанларын белгилегенди.

РФ-ни Президенти ЕГЭ, кемчиликке да кырамай, кесини хайырлыгынын кергюзгенин, ол билимге тюз багъа бергенин чертгенди. «Эпидемия азайып барганын эсге алып, Бир кырал экзаменни 29 июньдан башларға боллукды. Школла выпускникке алағыа хазырларына дистанция халда болушуркдыла», - дегенди ол.

Сынаулары бийыл вузга кириге сүйенле береди, аттестатла выпускникке барысына да экзаменсиз юлешинилликдыла.

Алгъан баллаға кере документлени бир ненча вузга бериге боллукды, аланы да дистанция халда кергюзюрге онг барды. Студентлени вузла августда алып башларкдыла. Аны бла бирге бийыл школну бошаган жашланы аскерге чакырыу арт болжалгъа салынганды. Путинни айтханына кере, Кыоруулау министерство бла аны юсюнден келишим этилгенди.

Бюджет жерлени кебейтуу

Кыралны башчысы бийик билим бериеу амаллары бла хакъсыз хайырлангъанлары кебейтирге кереклисини юсюнден да айтханды. Посланияда уа 2021 жылдан экономикада, социал сферада артыкда суралган усталыклагъа хазырлагъан вузлага бюджет жерлени кебей-

тирге буйрукъла берилген эдиле. «Мен акъыл этгенден, бу ишни бийылдан башларға керекди. Аны себепли кышак бюджет жерле бёлюрге, школланы бошаган жаш адамланы 60 проценти вузлага хакъсыз окуурча мадарла толтурурга керекди», - дегенди ол.

Буйрукъла

Владимир Путин ЕГЭ-ни кезиунде сабийлени солууларын кыурагъанда кыоркуусулук, санитар излемле сакъанырға кереклисине эс бургъанды. Ол Правительствога билим бериеу учреждениялада окутууну очно халда бардыргъанда санитар жорукъланы хазырларға буюргъанды.

Школчулары жай солууларын кыурау да энчи жумушладан бириди. «Ол а шендю артыкда магъаналыды. Жууук кезиуде предприятияла толу кючлери бла ишлеп башларкдыла. Ата-аналаны барысына да отпус алдырға онглары боллук тойюдо. Аны ючюн а школчулары солуулары чырмаусуз кыурагъа мадарла керекдиле», - дегенди ол.

Регионланы власть органларына эпидемиология болумун эсге алып, сабий солуу учреждениялары ачыуну онгларын сюзерге эсерттигенди. Бу ишде билим бериеу системаны битеу онгларын хайырларына, ол санда сабий садлада дежурный кыаумла, школлада, кышак билим берген учреждениялада кюндюз турган лагерле ачарға кереклиси белгиленгенди. Алада сабийлени эм ишчилени саулуклары дайым да тинтилгенлей турлукды.

Билим бериеуни, илмуну, культураны федерал учрежденияларына болушлукгъа 42 миллиард сом бёлонгени белгили этилгенди. Бу ахча вузланы устазларына хакъларына кыоратыллыкды.

Президент шендюю болумда вузлага окутуу ючюн багъланы кётюрюрге жарамагъанын да кыаты эсертгенди. Ол хар студентни кыолайлыкын, жашау болумун тергеп, билим алгъанлары ючюн төлеялмагъанлагъа болушлукну хайырлы мадарларын кыурагъа тилегенди.

РФ-ни Президенти жаш адамланы бийик билим алгъанда льготалы кредитле бла хайырларына онглары болурга кереклисин чертгенди. «Правительствога, РФ-ни Банки бла бирге билим бериеу кредитни ёлчегин бюгюн болгъан 8 процентден 3 процентге дери азайтыу, аланы болжалларыну созуну, налог вычетни ёлчегин кебейтиуну юслеринден оноула чыгарыларын тилеиме. Вычет а кредитни кесине, аны процентлерине да берилерге керекди», - деп чертгенди ол.

Дагыда законлагъа вузлага очно халда окугъанла ишни усталыклагъа хакъсыз юйренирча, агрохолдингге жай кезиуде аланы иш бла жалчытырча, тамата курсланы студентлерине билим бериеу учреждениялада ишлерге эркин этерча тюзетиуде кийирге кереклисини юсюнден да айтылганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

ТЮБЕШИУ

Сёлешиуню магъанасы – улоу жолланы игилендириуню амаллары

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Коков** видеоконференция халда КъМР-ни транспорт эм жол мюлк министриси **Аслан Дышеков** бла ишчи тюбешиу бардыргъанды. Республиканы оючусу бу жаны бла айныуну магъаналы сорууларын, 2020 жылда жол кыурулуш бла байламлы жумушлары, 2021 жылгъа планда болгъан ишлени юслеринден бёлмонно таматасыны докладна тынгылагъанды.

Министр бийыл 94 километр узунлуклары болгъан регион магъаналы 19 автомобиль жолда, Налчик шахар округда 5 объекте (11,03 км), муниципал участкалада (29,74 км) ремонт кыурулуш ишле бардырылыр-

гъа тийишлисин айтханды.

Республиканы тийреси бла ётген федерал автотрассалада жол ишле тындырыладыла. Ала Автомобиль жолланы «Кавказ» федерал управлениясыны жууаплыгындадыла. Аланы санында Бахсан районда Р-217 «Кавказ» трассаны 2019 жылда башланган тынгылы ремонту. 23 километрден артык узунлуклары болгъан эки участканы улоу юрюрге кесеге төрт полосага дери кенгертилликди. Экинчи Чегемде Ленин атлы орамдан Налчик шахарда «Емюрге Россей бла» эсертмеге дери тийреде (8 км) Р-217 «Кавказ» автомобиль жолну, Урваньда, Аушигерде Къашхатауға кирген жерге

дери А-154, Бахсанда бла Бахсанёкда А-158 автомобиль жолланы (43 км) ремонтларын тамамлап бошар умут барды.

2021 жылгъа планга В.Аул-Хасания-Герпегеж-Къашхатау, Куба-Малка автомобиль жолланы, Камлюково, Огъары эм Тёбен Курп элени башланган тийрелеринде жолланы тынгылы ремонтлары салынганды. 11 жол объект тапландырыллыкды, тозураган асфальтбетон баш кыатлары жангыртыллыкды, регион жолланы 42 километрден артыгында жарыктык берген ызла игилендирилликди.

КъМР-ни Башчысы бла
Правительствоуну
пресс-службасы.

Къабарты-Малкъар Республиканы 2020 жылда агъачда от тошоуге кыоркуулары болгъан тийрелерини тизмесини эм Къабарты-Малкъар Республикада от тошоуге кыоркуулу кезиуну башланыуну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоуну

БЕГИМИ

Россей Федерацияны Правительствосу 2012 жылда 25 апрельде чыгаргъан 390 номерли «От тошоуге кыажу низамны юсюнден» бегими бла кыабыл керюлген Россей Федерацияда От тошоуге кыажу низамны жорукъларыны 490-чы пунктна тийишлиликде, Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу

бегим этеди:

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоуну Председатели МУСУКЛАНЫ А.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоуну 2020 жылда 15 майда 107-ПП номерли бегими бла кыабыл керюлгенди

Къабарты-Малкъар Республиканы 2020 жылда агъачда от тошоуге кыоркуулары болгъан тийрелерини

ТИЗМЕСИ

№ п/п	Къабарты-Малкъар Республиканы административ тийресини аты	Журтну аты	Жашау журтну агъа тийре бла бирге битеуло чегини узунлугу (км)	Жашау журтну битеуло жери (кв.км)
1.	Элбрус район	Элбрус эл	3,3	1,6
2.	Элбрус район	Терс-Кьол эл	4,9	0,522
3.	Элбрус район	Тегенекли эл	2	0,711

Оператив штаб

Алимле вакцинаны кеслеринде сынап кергендиле

22 майда кюнню экинчи жарымында, белгили этилген шартлагъа кере, республикада коронавирс жукъгъанлары саны эки мингден озгъанды. Бир кюннге алағыа 71 адам кыошулганды. Бюгюнлюкде вирусдан 536 инсан сау болгъандыла, медицина болушлук 1546 саусузга бериледи. Жарысууга, аурууну кыйынылыгын кётюралмай, 9 адам ауушханды.

Вируска кыажу оператив штабдан белгили этгенлерин, республикада 32,5 мингден аслам тест бардырылганды (бир кюннге 1090 тест). Ауругъанла бла тюбешиу, вирус жукъгъанына ишекли 2098 адам юйлеринде туруп, медицина тинтилгенде этеди.

Госпитальлада 437 адам турды, 425 саусузга, ол санда 49 сабийге, болушлук амбулатория халда бериледи. Коронавирсуну шартлары болмай

аурууну 684 адам кётюреди, аладан 207-си акъылбалык болмагъанладыла.

Россейде COVID 326,4 минг адамга жукъгъанды. Вирусдан 99,8 минг инсан сау болгъанды. Битеу дунияда да бу ауруу 213 кыралда жайылгъанды, ол 5,1 миллион адамга жукъгъанды, аладан 332 минги ауушхандыла, 2 миллиондан аслам а сау болгъанды.

Бу кюнде уа Эпидемиология эм микробиология жаны бла илму-излем институтну алимлери коронавирсдан вакцинаны кеслерине салып, сынап кергенлери белгили болгъанды. Аны юсюнден институтну башчысы РАН-ны академик Александр Гинцбург айтханды. Алим билдиргенича, вакцинаны салгъанлары саулукларында осал жанына торлениуде жокъдула. «Барыбыз да саубуз, уллу келлюнюз», - дегенди ол

Алыкъа вакцина тинтилгенде

ётеди, аны ючюн а алимле аны кеслерини ыразылыклары бла сынап кергендиле. Адамла уа дарманны клиникалы тинтилени эсеплерине эмда Саулук сакълау министерство эркинлик бергенден сора сынап башларкдыла.

Академик ангылатханыча, вакцина генный инженерия амал бла кыралгъанды, ол аденовирсуну ДНК-сыны мурдоруна коронавирс кыошулуп жарашдырылганды. Алгъаракълада уа РФ-ни саулук сакълау министриси Михаил Мурашко вирусдан вакцина июль ахырында хазыр боллугун айтхан эди. Биринчилени санында ол ауруу жуугъанына кыоркуу уллу болгъан кыаумлагъа салынырыкды – абаданлагъа, кыйын ауруулары болгъанлагъа.

ТОКЪЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

ОНОУ

Бусагъатдагъы халны тергеуге алып

Быйыл Ораза байрам 24 майдан 26 майгъа дери белгилениркиди. 25 май республикада солу кюн боллукъду. Аны бла байламлы Указгъа Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Коков** къол салгъанды. Ол оноу регионну

таматасына КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясына обращение этгенден сора чыгъарылгъанды.

Ораза байрам сыйлы Рамазан айны ахырында белгиленеди. Ол исламда бек уялу къууанчха саналады.

Алай Россейде эпидемиология болум бла байламлы КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясында байрам намазны межгитледе бардырмазгъа дегендиле, республикада жашагъанладан байрам жыйылыуаны къура-

мазларын, къонакъгъа бармазларын тилегендиле. Муслиманланы Ораза байрамны юйорде белгилерге чакъыргъандыла.

КъМР-ни Башчысыны
бла Правительство
сунау пресс-службасы.

ТЕХНИКА

Рентген аппаратурага сурам ёседи

Шёндюгю дуняда предприятяны продукциясына сурам бек уллуду. Саузулагъа къарагъан медицина учреждениялагъа рентген техника дайым изленгенлей турады. Озгъан айда Прохладный шахарны ара больницасына «Диаком» диагностика комплекс жиберилгенди. Аны хайырындан медикле кюзюде ёпкелеге тынгылы къараргъа боллукъдула.

Предприятяны ишини юсюнден айтханда, быйыл биринчи кварталда, озгъан жылны ол кезиюу бла тенгледиргенде, 1,5 кереге кёп файда тюшюрюлгенди. Апрельде уа, былтыр апрельде кёрюмдюге къарагъанда – 6,6 кереге!

Быллай жетишимлеге «Севкавентген-Д» производство эмда технологияла жаны бла шёндюгю иги онглары болгъаны келтиргенди дерчады. Медицина рентген техниканы торлюкери кебейе баргъаны да этеди себеплик. Сёз ючюн, былтыр Росздравнадзорда регистраци-

яны ётгенден сора палаталаны ичинде бир жерден башха кёчюрюрге боллукъ «Парус» аппаратны чыгъаруу башланганды.

Биогюнюкге больницалагъа аллай жыйырмасын жиберирге

къолдан келгенди. Врачла бу техниканы ёпке аруууаны тингенде, операцияла этгенде, ранимацияда, травматологияда, ортопедияда да хайырланадыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Къыралда коронавирус жайылгъан осал болумда да «Севкавентген-Д» предприятяны ишин тохтатмай бардырады. Анда урунганла кеслерини саулукулларына сакъ боладыла, иши жерлеринде дезинфекция этерге да унутмайдыла, деп билдиргендиле Май районну администрациясыны пресс-службасындан.

КЪУРУЛУШ

Былтырдан эсе эслерча асламды

Къабарты-Малкъарда «Къурулуш» программаны чеклеринде озгъан тёрт айгъа 3,2 милли-

ард сом багъасына жашау журт ишленгенди. Ол былтыр бу заман бла тенгледиргенде 1,3

процентге асламды.

Жыл башланганлы предприятяланы, организацияланы эм энчи предпринимательлени кючюу бла 58,0 минг квадрат метр чакълы 521 фатар ишленгенди. Былтыр бу заман бла тенгледиргенде, ол 9,1 минг квадрат метрге неда 18,7 процентге кёпдю. Ол санда эл тийреледе 26,1 минг квадрат метр чакълы 230 фатар тамам этилгенди. Саулай айтханда, ол республикада бардырылгъан къурулушну 45,0 проценти болады.

Кёп фатарлы юйле сюеген къурулуш организацияла быйыл тёрт айгъа 6,7 минг квадрат метр чакълы 89 фатар салгъандыла, ол а башха замандан 11 процентге асламды.

Энчи иеле да 51,3 минг квадрат метрде 432 фатар салгъандыла. Ол кёрюмдю аланы былтыр жетишимлеринден эсе 29,2 процентге кёпдю. Саулай айтханда, жашау журтланы 88,4 проценти энчи иелеге жетеди.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

ЖАНГЫРТЫУ

Кёпюр танымазча тюрленгенди

«Прохладный – Бахсан – Эльбрус» жолну Бедик элни къаты бла баргъан кесегинде кёпюрге тынгылы ремонт этилип бошалгъанды. Жоллагъа къарагъан «Кавказ» управлениядан билдиргенлерине кёре, тийишли ишле былтыр августда башлангандыла.

Подряд организацияны специалистлери ол заманнга кёпюрю чыпыларын, кесин да тап халгъа келтиргендиле.

Ызы бла жангы асфальт салып, юсюнде термoplastикден белгиле да тохташдыргъандыла.

Ишлени чеклеринде кёпюрюню темир конструкцияларын жангыдан боягъандыла, мурдорун темир-бетон кючюк ючлендиргендиле, жыйылгъан жауун суулары жыйып кетерирча бергъыла салгъандыла, объектни эки жанында буруула да орнатхандыла.

Бизни корр.

Эл мюлк

Мелиорацияны айнытыуга – 500 миллион сом

Быйыл Къабарты-Малкъарда мелиорацияны айнытыуга жарым миллиард сом жиберилликиди. Аны юсюнден РФ-ни Эл мюлк министрствосуну мелиорация департаментини таматасы **Дмитрий Сорокин** алгъаракъда бардыргъан видеоконференцияда айтылгъанды, деп билдиргендиле республиканы Эл мюлк министрствосундан.

Дмитрий Сорокин белгилегенге кёре, шёндю Россейде мелиорация ишле заманында эмда толусунлай бардырыладыла. Аны бла кюрешгенлеге къырал да «РФ-де мелиорация комплексни айнытыу» эм «АПК-ны продукциясыны экспорт», деген программаланы чеклеринде болушлык этеди. Видеоконференцияны

кезиюнде Къабарты-Малкъарда сугъарылгъан эл мюлк жерледен быйыл хайырланыуга 6,5 минг гектарын алыргъа умут барды, дегендиле. Шёндюледе алада тийишли техника-

ны эм оборудованины орнатыу барады. Саулай айтханда, бу ишлеге къыралны бюджетинден 484 миллион сом бёлюнюрюкдю. Республика да онтёрт миллион сом къошарыкъды.

Кюзюкленни багъуу, заранлы къурт-къумурсхаланы кырыу

Республиканы сабанларында агротехника жумушланы тамамлау барады. Жерчиликде урунганла кюзюкленни

минерал семирткичле бла багъадыла, къурт-къумурсхаланы кырууу барады. Жерчиликде урунганла кюзюкленни

Жазлыкъла ёсген жерлеге да кёз жетдирмей болмайды. Мирзеулюк битимле быйыл 224 минг гектарны аладыла. Аграрчыла, техниканы чыгъарып, заранлы хансланы кырадыла, башха агротехника жумушланы да тамамлайдыла.

Малчыла жайлыкълагъа хазырланадыла

Республикада жайлыкъ кезиуге хазырлануу башланганды. Тийишли бегимге КъМР-ни Правительство сунау Председатели **Мусукланы Алий** бу кюнледе

ринар-профилатика жумушланы барын да тамамларгъа керекди. Ызы бла аны специалистлери жайлыкъ кезиу бошалгъынчы анда кече, кюн да дежурство

къол салгъанды. Анга кёре ветеринария Управлениягъа Ауар-Сыртында эмда Хаймашада штабла ачаргъа, сейирлери болгъан службала эм ведомстволала бла байламлыкъла къуараргъа, бу айны ахырына дери жайлыкълада жерлени эмда инфраструктураны халларын билдире буйрукъ берилгенди.

Ветеринария медицина ара уа ол тийрелеге къаллай бир мал жибериллигин тохташдырып, ары дери вете-

бардырлыкъдыла, болумну юсюнден Эл мюлк министрствогъа билдиргенлей турлукъдула. Дагъыда бир талай министрстволагъа, малланы таулагъа чыгъаргъан эмда энишге тюшюрген кезиуледе жоллагъа, къоркюусулукъгъа эс бурургъа, жайлыкълада ишлерик малчыланы жумушларына, саулукулларына да тынгылы къараргъа буйрукъ берилгенди.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

- Фатима, кыйсы бирибизни да бу жашауга кез кырамыбыз, аккылыбыз юйорден келеди. Ол не жаны бла да адамны тутуругу болганлай кылады. Сёзуюбно андан башлармы эдик?

- Ол кертиди, сабий таматаладан, бирсиледен нени көрсө, анга юйренеди. Юйорно юсюндөн айтсам, мен Къарачай шахарда тууганым. Атабыз белгилли инженер – кырулушчу болганды. Домбайда ПМК-га таматалык этип, анда канат жолну биринчи, экинчи ызын да ол ачканды.

Анабыз а, Байрамукъланы Хамитни кызы Сакинат, химиядан, биологиядан да Ючкекенни школунда дерсле берип турганды. Ызы бла профтехучилищедө директорну орунбасары болганды. Къарачай-Черкесни сыйлы устазыды, Халкыны жарыккандыруууну отличниги.

Мен ыннамы – Орусланы Мудалифни кызы Аминатны – кыолунда өсгөнгө. Кертиси бла да, бу дунияга, окууга, билимге кез кырамынгы тохташуунда аны кыйыны уллуду. Бююн да унутмаймы бир айтхан сёзон. Ол кырууда ырысыгы жаң атмай, жашауда бирси затланы не керек боллукларын, аланы кыйы-матларын аңгылатканды, көп затха тыюндюрөндү. Кеси уа атамны анасыды.

Аммам тилни бек иги билгенди, андан сора да, сурат ишленгенди, шахматладан биринчи орунланы алып турганды. Ол заманни адамы болганлыкыгъа, 1911 жылда тууганды, эки бийик билим алганды, Москвада, Бакуда да окуганды. Ыннам белгилли жазычууду. Аны эки китапты «Айсанат» деген романы школну, вузду да программаларына кийирилгенди. Чыгъарманы баш жигитини прототипи уа кесиди.

Ол дагыда къарачай адабиятта мемуар ызын тохташдырганга саналады. Аппам Салихни да эки бийик билими болганды. Ала уллу библиотека да жыйышдыргандыла. Бир затны чертирге суюме – юйорде устазлыкыгъа энчи эс бургандыла. Экиси да билим берюге кыйын салганды, амам да алай. Мени, кырындышым Шамилни да ол халда ёсдюре, окууга-билимге итинирге юйретгенди.

- Филология илмугъа келген кезиунюгъу уа кылай эсгерирге боллукса?

- Айхай да, бу жолну сайлагъаным юйорюм себепчи болганды, аны огъарыда да сагъындым. Школну тауусуп, Къарачай-Черкесни кырал педагогика институтуну орус тил эм литература бёлюмюне

киргенме. Алай а, билемсиз, бери Малкъарга аспирантурага келгенimde, ёз тилими сайламагъаным бир да сокурандым.

Бююнлюкде бизни миллет авторланы текстери бла ишленгениме бютонда ёхтемленеме. Биз халкыны кёлден чыгъармачылыкыны, нарт эпосну юлгюсюнде ёсенибизде кыуана, ол затланы бусагъатдагы тёлге

толусунлай тинтир, ачыкълар ючюн да жангыз тил билим азылкы этерикди.

Юлгюге биягы «Айсанатны» окуяна алайык. Анда автор титирууну сыфатыны юсю бла Къарачайда жыйырманчы ёмюрно саулай суратлайды. Аллай романни жазган жазычууну, тил билимден сора да, башха бёлюмледен аңгылауу болурга тийишлиди.

Урушда, кёчгюнчюлюкде да халкы кесини жарсыуун аны бла билдиргенди.

Поззия терк айныгъаныны юсюндөн айтады, жанрла да анга кёре кенг жайылгъанларын, авторла жангыча жаргъа итингенлерин белгилерчады. Тенглешдирип тинте, кёллюкери бла, магъана жаныны кыйыматлыклары бла да бизни адабиятыбызда

Бююнлюкде жашла, кызыла башхадыла, алгынча туююлдоле дерге ёчбюз. Ол кезкъарам бла угъай, алагъа башхарак болуп, жол кёргюзтюрге ююрешек, ийнаныгъыз, юйренедиле. Кипат – байлыкды. Аны кыолунда тутуп, чыпыракларын, хауасын да сезмеклиг а хычыуунду. Битеуда кесинги аккылыны, инетинги окуучуларыга тыюндюрөсөнг, ала да ол айтханынга тынгылайдыла.

Билемсиз, студентлериме бирде ыннабыз кырындышма бла манга атап жазган «Туудукъларыма» деген жоралаун да окуучуума. Алай а автор къарт амам болганы ачык этмеучома. Бу чыгъармада сёзле жалаңда бизни экибизге угъай, саулайда жаш тёлге айтылгандыла.

Ол: «Жокъду жашау билимизге, уллу билимли болуугу; тик болса да, артха турмай, керти жол бла барыгъыз», - деп юйретеди. Аны сёзлери манга хар заманда да жол кёргюзтгенлей, жашаууму мурдору болганлай кыладыла. Нени айтыргъа суюме, ата-аналардан сора да, жаш тёлгю ёмюрлюк кыйыматлагъа тыюндюрюуде устазны да хайыры, кыйыны уллу болурга борчлуду.

- Нени багъалайса?

- Юйорюмо, къарачай-малкъар халкымы, тамырларымы. Кыдуретге шукур, амам сауду, андан уллу насып кыайда?

Тутхан ишинге кертичи болмагъанни да жаратмаймы. Дагыда, огъарыда сагъынганныбызча, ырысыда, мюлкен сора да, дунияда көп ахшылыкыла болгъанларын эсге ала, кыатыбыздагыланы кёре, сыйлай, жалаңда абаданланы угъай, кичилени да намыслай, хурметлей, болушлукъ да эте билирге тийишлиби.

- Бош заманыгъа кылай оздурругъа суюночюсе?

- Жарсыугъа, ол алай да көп да болмаучуду. Сабийлигимде шахматла ойнаргъа, пианино согаргъа да юйренгенме. Алагъа заманым кылас суюри эдим.

Бош заманым да юйорюм бла байламдыды. Юч кыыз бардыла да, тамата Амина кёчюрмечилик бла ююрешеди. Диана школну тауса турады. Камила уа биринчи классны бошагъанды. Ала не жолну сайларкыларын а заман кёргозтор.

Ёсюп келген тёлю – ол эм алгъа юйонгдги сабийледиле. Аны себепли аланы адетли, билимли да боллукъларына, тамбла миллетлерине жарарларына кыйгъырууда юйретирге ююрешибиз.

Ушакыны **МОКЪАЛАНЫ Зуура** бардырганды.

25 май – Филологну кюню

«Бу илму адабиятны, маданиятны, кёлден чыгъармачылыкыны, тарыхны да сыйындырады»

Филология илмуланы кандидаты, КъМР-ни Гуманитар тинтиле бардырган институтуну къарачай-малкъар адабият бёлюмюне тамата илму кыуллукъчусу, университетни миллет филология кафедрасыны доценти Ёзденланы Тауланы кызы Фатима иги кесек ишни авторуду, аланы санында юч даражалы монография да барды.

Аны илмуну айнытугъа къошхан юлюшю бла бирге жаш тёлге билим берюге, аланы юйретюге салган кыйыны да уллуду. Филологну кюнюне аллында биз аны бла тутхан ишини, башха затланы юслеринден да ушакъ этгенбиз.

студентлериме, аспирантларыма да – аңгылатыргъа ююрешеме.

Кандидат диссертацияны бир да фахмулу жазычу, профессор Толгуруланы Зейтунну илму башчылыкында кыруулаганым. Аны: «Адамны азат этген билимди, билими болмагъан бир заманда азат да болмайды» деген сёзлери бююн да эсимден кетмейдиле. Сагъыш этчигиз, кылай керти айтылганды!

Бери Къабарты-Малкъарга келгеними, аллай алимледен юйренгенгеним эмда мында институтда, университетде да сынамы, адепли да адамланы кытарлында ишлегеним, аладан болушлукъ да тапханымны къадарымда насыпха санайма. Аны себепли барысына да «Заман» газетни юсю бла ыразылыкыны билдирюге суюме, сау болсунла.

- Жамат асламысында филологияны жалаңда тил билим бла байламлы этип къояды. Кылайды аны юсюндөн оюмунгъа?

- Ол алайды. Болсада филология кесине андан сора да, адабиятны, кёлден чыгъармачылыкыны, маданиятны, тарыхны, дагыда башха ызланы сыйындыргъанын унутурга керек туююлду. Сёз ючюн, бир чыгъарманы магъанасын

Уллу алимле филология жалаңда илмуну угъай, саулайда адам улуну культураны мурдору, дейди. Аны алайыгына а жашаубуз кеси кёргозтеди.

Арт кезюде илму ишледе халкыны адет-тёрелеринде журтюлген белгилеге эс бурганларын эселейме. Алада миллетде ташха, суугъа, терекге дегенча затлагъа кылай магъананы бергенлерине да къаралады. Аны не ючюн сагъынама, быллай тинтиулени юсю бла алимле да халкыны бирсиледен энчилигин, башха айтханда уа, аны жашау турмушун, маданиятын, тарыхын ачыклайдыла.

- Ишлеринде поэзияда жанр энчиликте бютонда эс бураса. Ол тема санга не бла сейирди?

- Билемсиз, поэзия жыргъа ушагъаны, аны ритмикасы жорегиме хычыуундула. Авторну назму тизерге усталыгы, сёзлени хайырлана билиую, чыгъармагъа шатыкыкыны салганы да. Баям, фахму деп да анга айта болурла.

Поэзия адабиятта энчи жерни алады. Ол бизде айныгъан да терк этгенди. Сёз ючюн, хар тарых кезиуню энчи-энчи окуяна алсакъ да, алада назму сёз эшитилмей къалмайды.

болган алгъышла, тилекле, сагъышла, осуятла, ахыр сёзле, куюле барысы да энчи жанрладыла деп айтыргъа тийишлиди.

- Биз билгенликден, энди доктор диссертацияны да хазырлагъанса. Жуукъ заманда кырууларгъа деп тураса. Ол ишинги энчилиги, жангычылыкы уа энчи?

- Анда къарачай-малкъар поэзияны жол узунун кёргозтюрге, тарых, жанр жаны бла да толлу ачыкъларгъа излегенме. Муратым ол эди.

Жангычылыкы уа андады – диссертациямда жалаңда бир кезиуню неда энчи авторну угъай, саулайда жыйырманчы ёмюрде Къарачайда, Малкъарда да поэзияны кыралыуу, айныу жоллары, жанрланы тохташуулары эмда аланы энчиликери толусунлай тинтилгенди.

- Филологияны тамблагы кюнюне а неде кёресе?

- Бу илму айныр ючюн жамуатны ниет байлыгы тутучулу болурга керекди. Башхача айтсакъ, сабийлени китапургъа юйретирге тийишлиди. Оюмум алайды, жалаңда ата-анала угъай, биз, устазла да, борчлубуз жаш тёлге аны тыюндюрюге.

Проект

Уллу-гитче да жаратырыкыдыла

Нальчикде 14-чю номерли орта школну къатында ясли ишлене турады. Ол хазыр болса, анда бир кезиуге 60 сабий кечиниркиди, деп билдиргенди КъМР-ни Жашур журт эмда коммунал мюлк министрствосундан.

Проектге кёре бир къатлы яслиде юч сабий къауумгъа отоула, физкультура бла ююреширча зал, эки кабинет, холл да боллукъду. Объект кеси да

школну межямына узун отоу ишленип къошулукъду.

Шёндю подярд организацианы специалистлери объектни межямын къалап бошагъандыла. Ичинде да ток ызланы, инженер коммуникацианы, канализацианы, жылыу сөтлени тартхандыла, къабыргъланы сюртгенди, эшкленни, терезелени, чыракъланы да орнатхандыла. Энди уа тыш къабыргъланы сюртюу, отоулары

тубюне плитка салыу эм башха ишле бла ююреше турадыла.

Министерствода айтханларыча, бу ясли «Демография» миллет проектни чеклеринде бардырылган «Тишируланы иш бла жалчытыугъа – юч жыллары толмагъан сабийлеге школга дери билим берюге себеплик этюу» кырал проектни хайыры бла ишленеди, кеси да быйыл битерикди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ИБРАГИМ

Аланы аталары Ибрагимден башла- сакъ, аны аты уа Чабдарланы Батийни жашы Сюлемен хажини (1851-1927) жашу жолунда сагынылады. Аны устазы Моллаланы Ибрагим болгъанды. Холамда Тотур элде жашагъанды, тау элледен биринчи хаж кылыргъа баргъанланы санындады.

Ибрагим Холамга да ислам динни жайгъан миссионер кыулугъун толтура келген эди Малкъардан дейдиле.

кыурагъанды. Алай а жангы власть кыолайлыланы сыйламагъанды. Къоркыу тюшгенде, 1919 жылда юйюрю бла Бакуга кечюп кетгенди. Аны Шалушкада юйлери, маллары да сыйырылгъандыла.

Азербайджанда ол 1938 жылга дери тургъанды. Алай а анда да тапмагъанды тынчлыкъ. 1942 жылда Дербентде ауушханды. Таусолтан, Исмаил, Хаджимурат деген айтхылыкъ жашлары болгъандыла.

БЕЛГИЛИ ТУУДУКЪЛА

Исхакъны жашлары Таусолтан, Исмаилны эмда Хаджимуратны къадарлары сейирди. Биринчи Дагъыстанда жашагъанды. Ол Киевни коммерция университетинде окугъанды, Новочеркасскде халкъ мюлкюню институтунда агроном билим алгъанды. Жерчилик бла кюрешгенди. Ол жаны бла Дагъыстанда акъ качанлы хобустаны ёсдюрююню, андан бийик тирлик алыуу юсюнден кандидат

Исхакъны жашы Исмаил.

Жылпа, адампа, къадарпа

ХАР ЖЕРДЕ, НЕ ЖАНЫ БЛА ДА
ХАЛКЪЫБЫЗНЫ БЕТИН ЧЫГЪАРГЪАНДЫЛА

Бююн кечюгючюлюкде малкъарлы жашла блакъызла этген жетишимлени юслеринден кепле айтадыла, жазадыла. Къазахстанда атлары белгили таулуланы айта келгенде, анда «Минги тау» атлы кыарачай-малкъар жамауат-моданият араны председатели Хочуланы Людмила белгили спортчуланы санында Моллаланы Давлетгерийни да сагынады.

Ол ким болгъаны а Шаханланы Тимурну эсгерилеринден билирге боллукъду. Анасы Жан, аппасы Малкъарукъланы Дадаш (Ислам) бла Тимур Бакуда тургъанда аны шуёхлары Моллаланы Магометни жашлары Давлетгерий бла Мурат болгъанлары айтады. «Экиси да спортчула. Таматалары бокс бла кюрешгенди, кичиси уа – спорт гимнастика бла», – деп жазады ол. Ызы бла ол кезиуде анда жашагъан Моллаланы Магометни бла Исхакъны юйюрлерини къадарларын айтады.

Ол Чабдарланы кызылары бла юйюрю кыурап жашагъанды, сабийлени дин жаны бла окутханды.

ИСХАКЪ

Ибрагимни бу жашы халкъыбызда бек белгили адамды. Кеси заманында – уллу мюлкюню иеси, жарыкъландырыучу, Тау сёз сюдню депутатына кыайтып-кыайтып айырылгъан таулу киши.

Ол 1870 жылда Холамда туугъанды. Мында медреседен сора Стамбулну бек уллу межгити Султанияда дин жаны бла окугъанды. Ары баргъанла уа, сыйлы Кыурандан сора да, медицина, математика, география, астрономия эм башха жаны бла да билим алгъандыла.

Архив кыагытлада 1905 жылда мюлк жюрютген адамланы араларында Моллаланы Исхакъ Шалушкада 118 десятина (бизни санауда 128, 62 гектар) жерни ача берип кыолгъа этгенди, Кыашхатау жанында да аны бегендеге алынган 525 десятинасы болгъаны айтылады. Аны бир участогуна Моллаланы хутор деп тургъандыла. Бусагъатда – Звёздный, Нальчик-20.

Октябрь революциядан сора аны алакат мюлк жюрюте билгени ючюн Малкъарны жер жаны бла иш жюрютген комитетине айыргъандыла. Ол журтунда эл мюлк техникум да

МАГОМЕТ

Ибрагимни экинчи жашы эл мюлк жаны бла белгили рационализаторланы тизмелерини аллында турады. Ол 1882 (бир жерде уа – 1867) жылда Холамда туугъанды. Баям, биринчиси тюздю. 1911 жылда Харьковда технология институтну бошاپ, ол биринчи таулу инженер болгъанды. Бакуга кыайтып, бир кыауум заманында Шимал-Кавказ темир жолда баш инженер болуп ишлегенди. 1923 жылда уа аны Азербайджанны эл мюлкюню Баш Советине айыргъандыла.

1937 жылда, жангы властын жаууна санап, тутуп, Магометни Красноярск крайда лагерледен бирине жибергендиле. Ол андан 1943 жылда кыайтханды. Ол жангыз жылы ичине мамукъ жыйгъан машина чыгъаргъанды. Аны бек белгили ишлеринден бири олду.

1944 жылда малкъар халкъны кечюргенлеринде, халкъына айтылгъан жалгъан даугъа тёзалмай, ол иш терс болгъанын айтып, Сталиннге бла Азербайджанны Ара Комитетини биринчи секретары М. Багировха кыагыт жазгъанды. Аны алгъан

лай, Бакуда жашагъан таулуланы да халкъларыны ызындан ийгендиле.

Моллалары Талды-Курганнга тюшгендиле. Магомет анда ол жыл окууна ауушханды. Аны Давлетгерий бла Мурат деп эки жашы болгъанды.

диссертациясын кыоруулагъанды. Улуу Ата журт урушха кыатышханды.

Хобустаны ол чыгаргъан тюрлюсюн Англияда, Германияда, Голландияда

Давлетгерий (онг жанында) сохтасы Г. Рожков бла. 1950 жыл.

дияда да ёсдюрюп тургъандыла. Бахча битимлени иги тирликлерин алыгъа атап, бир кыауум мурдорлу иш да жазгъанды. Аны китаплары бла бююн да хайырланадыла ол жаны бла кюрешген алимле. Атасы Исхакъ 1942 жылда аны кыолунда ауушханды.

Исмаил а Санкт-Петербургда тау институтну бошاپ, геолог билим алгъан биринчи таулу. Бакуда нефть чыкыгъан жер ачханды. Анга бююн да «Моллаевский» дейдиле. Алай а аны 1937 жылда Совет властын жаууду деп тутуп, 1938 жылда сюд этип, анда ёлтюрюрге деп бегим чыгъаргъандыла. Юй бийчесин а, врач-акушер Раиса Тхостованы, эки сабийи бла Нижнеамурда лагерге ийгендиле. Ала анда беш жыл тургъандыла.

Исхакъны Хаджимурат деген жашы да Санкт-Петербургда архитекторгъа окугъанды. Кёп жылланы Нарсанада алгъан усталыгы бла ишлегенди. Улуу Ата журт урушха Бакудан кетгенди деп жазылады архив кыагытлада. Капитан чыны бла инженер болгъан

ды. 159-чу энчи моторизованный понтонно-мостовой Тартуский батальонда Волхов фроннда, Ленинградда, Выборгда, Ригада уруш этгенди.

Кысыха заманны ичине Австрияда Раба деген сууну юсю бла кёпюрг салгъанды тюз оную этип, батальоннга онг тапдыргъанды. Этген жигитлиги ючюн Кызыл Жулдузну орденине, «Кавказны кыоруулагъаны ючюн» майдалгъа, башха саугъалагъа да тийишли болгъанды.

Магометни жашы Давлетгерий Кызахстанда боксшу Школу мурдорун салгъан Республиканы сыйлы тренери. Ол юйретген жашла Махсуд Омаров, Геннадий Рожков, Виктор Каримов эм башхала да СССР-ни боксдан чемпионлары болгъандыла.

Аладан жаланда бирин алсакъ, Геннадий Рожков Кызахстанны – жети керери, Орта Азияны бла Кызахстан

ны спартакиадаларында төрт кере чемпион болгъанды, башха зришиуде да хорлагъанды. Спортчу, бу жетишимлени тренери Моллаланы Давлетгерийни хайырындан этгендин белгилеп: «Ол мени бир жерде турмазгъа, арымай-талмай ишлерге, жангы онгла излерге юйретгенди», – дегенди интервьюсунда.

Молла улу кечюгючю миллетлеге ата журтха жол ачылгъанда Бакуга кыайтханды, алай, къазах тенглери чакъырып, 1958 жылда ары артка кетип, «Динамо» спорт биригиуде ишлеп тургъанды, Алма-Атада жашагъанды.

Анда боксшу федерациясы 1941 жылда кыуралгъанлыкъгъа, СССР-ни федерациясына уа ол 1959 жылда киргенди. Ол ишде Давлетгерийни кыйынын бююн да эсгердиле.

Журтундан ажаханнаны жолу кюрешледе ётгени хақыды. Бу ариу адамланы юлгюлери анга шагъатлыкъ этеди. Кыайда болсала да, ала халкъларын, чыкыгъан жерлерин, адамлыкъ даражаларын унутмагъандыла.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

КЪАЙГЫРЫУ

Битимлени бла жанууарланы санларына къошулуп турурча

Жыл сайын майда Биология кеп тюрлююкню халкъла аралы кюню белгиленеди. Аслам битимлени бла жанууарланы жокъ бола баргъанлары ючюн ООПТ-ланы къурагъа тюшгенди. Аланы араларында заповедникле жер юсюнде биологиялы кеп тюрлююкню сакълау жаны бла эм уллу ишни бардырадыла.

барсны бир тюрлюсю да эсленгенди, аз санлы къанатлыла да тюбейдиле: буркъут, къажар, чыгырбаш къуш, сары илячин, къызылкъанатлы стенолаз, кавказ жумарукъ.

Сакъланган битимлени бла жанууарланы бирлери КъМР-ни Къызыл китабындадыла. Сёз ючюн, тюзледеги къарабаш жилин, къая гурган, бёрю, чакъан, жашил губуслу макъа, кавказ къайын тауукъ, жыртыч къуш, орлан, сакъаллы къуш, битимледен – залыкъылды.

Битимле да кеп тюрлююкле, кеп санлыдыла. Мында бахчалада ёсдюрюлгенлеге жуукъларын табаргъа боллукъду,

сёз ючюн, Биберштерни дугъуму, тау наныкъны, лёкъуну, марокону, хомпугтайны, кавказ тукъузюню.

Жыл сайын бу кюнню аллында Къабарты-Малкъар заповедникни экология жарыкъландырыу бёлюмю регионну биологиялы кеп тюрлююкню сакълауда жамауатны жууалпылыгын ёсдюрюу жаны бла тематикалы ишлени бардырганлай турады.

ТОГУЗАЛАНЫ Танзиля,
Къабарты-Малкъар къырал заповедникни экология жарыкъландырыу бёлюмюню методисти.

Мадарымпылыкъ

Жукъган аурууладан къорууланыу амал

Къабарты-Малкъарны Илму арасыны специалистлери коронавирусдан сакъларча шлемле чыгъарып башлагъандыла. Биринчи партия жандауурлукъ халда хакъсыз республиканы медицина ишчилерине берилликди, деп билдиреледи учрежденианы пресс-службасындан.

- Ол юч кесекден къурады, бетни жапхан экраны лазер бла кесиледи, къалган затлары уа 3D принтерде пластикден жарашдырыладыла, - дейди Илму араны таматасы Залимхан Нагоев.

Биологла айтханнга кёре, COVID-19 вирус арада эки метр тенгли бир жууукълукъ болса жугъады, адамны бурунундан, тамагъындан эм кёзлеринден да кирирге боллукъду. Ол себепден терели медицина къапла жюз процентте къорууларча туюлдуле. Пластикден экран а саулай бетни жабады. Аны ючюн къошакъ халда кёзленюкле жюрютюрге да керек боллукъ туюлду.

Пластикден шлемлени ким суюсе да хайырлангъры боллукъду. Болсада продукция сынау халда Илму араны ишчилерин сакъларча чыгъарылады. Аны бла бирге ала аслам адам бла тюбеширге тюшген медицина ишчилеге, жамауат транспортну жюрютгенлеге эм башхалагъа да жукъган ауруудан сакъларча ахшы себеплик этерикдиле.

Кюн сайын ара жыйырма шлем чыгъарады. Алай бла бюгюнлюкде аланы эки жууден асламысы хазырды. Жукъкъ заманда уа алимле алагъа къоркъуулу жууукълукъну билдирген электрон датчикле да салып башларыкъдыла.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

КЕРЕКСИЗ ЫШАНЫЛУКЪ

Хыйлачыла алдау бла миллионла жыядыла

Жылны аллындан бери республиканы инсанлары хыйлачылагъа 10 миллион сомдан артыкъны бергендиле, деп билдиргенди КъМР-де МВД-дан. Право нызамны сакъларчула республиканы жамауатын сакъл болургъа, хыйлачылары ётюрюклерине ийнанмазгъа, аланы ыр-гакъларына тюшмезге кеп керек тилегенди. Болсада бизни адамларыбыз танымагъанлагъа асыры бек ийнанганлай къалгъандыла.

ангылагъандан сора уа полициягъа келгенди.

Хыйлачыла адамны жыл санына, къолайлыгъына да къарамайдыла, адамгъа телефон бла къыйын ауруу салып, андан сау болургъа багълалы дарман сатаргъа бетлери жетип къалады. Ма алай алдагъандыла хурметсизле 81-жыллыкъ пенсиячыны.

Аманлыкъларча ынагъа сёлешип, ол анализле берген лабораторияны ишчилерибиз деп алдагъандыла. Ала тишируу онкология ачыкъланганды деп алдап, анга 65 минг сомгъа дарман сатхандыла. Ол ахчаны аланы карталарына ийгенди.

Бу шартла бла байламлы РФ-ни УК-сыны 159-чу статьясыны 2-чи кесегине кёре материалла ачылгъандыла (хыйлачылыкъ). Алагъа кёре терсленгенни эркинлиги 4 жылгъа сыйырылыргъа боллукъду.

Республиканы хурметли жамауаты! Полициячыла бизни сакъл болуругъузу, белгисиз адамлары айтханларына ийнанмазыгълары, жууукъларыгълары хыйлачыла къалай ишлегенлерин ангылатырыгълары тилейдиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Жюрекдеги оюмла

Сенсе мени жашауум, ышаныуум да

Бюгюн сени туугъан кюнюндю. Жыйырма жыл тюбедик анга бирге. Энди сен уллу жаш болгъанса. Жюгюнг да – ауурдан-ауур. Атанг ючюн да элтесе да аны, андан. Бир кюн-де бир, мен къатынгда болмай къалсам, сени уа туугъан кюнюнг эсе, биллип къой, мен бек къууанама Аллах сени дунягъа жаратханына, бютюнда манга бергенине!

Сынапмы? Сайлапмы? Сюйюпюму? Ючюсю да бирденми? Мен эшитгенме биринчи къычырыгълары, сёзюнюгю, антынгы, кёргенме къууанчыгыл, жарсыуунгю, дайым сени биргенге болуп. Сен мени унутурукъ туюлсе. Мен да унутмам сени.

Кетсем да, кеп керек тёрлююрме санга тансыкъдан, алай... ашыкъма ызымдан келирге. Мен бек суюсем да сени, суюгенимден кеп суюрге излеп турдум. Он кере, жюз кере, минг кере! Анала алай болгъандан жете болмас дуняда суюмеклик.

Кетсем, байрым ингирде келип, къарарма терезенгенд. Ол ингирде эркин къайталаса дейдиле юйюнге. Къууанырма. Къууанырмамы? Атангы атын атармыса туудугъума? Ол жангыча жарытыр жашлай кетген жарлы атангы къарангы дунясын. Дагъыда сен жетишеген затланы жашынг этер, эсли болса. Аппасыны атын жюрютген жаш болалмазлыкъ не барды?! Алай къуралгъанды дуня.

Орамдача, барам жашауда. Аяз башымы сылайды. Сен гитче болгъанда, атанг дунядан кетгенде, эгешчинг бла сен жапсара эдигиз мени. Ол терк-терк тюшеди эсиме. Къолчукъларыгълары а – гитчечикле, жылычыкъла, жумушакълары. Бушууну юсю бла кепле тазаландыла. Мен а, ат этер сёзюмю тас этип, айландым, башха арбазгъа ажашып, къыйналып, тёрлююп, юзюлюп... Жангыдан чыкъдым жолгъа.

Бар а эдим, жаным бла ёте арбала, машинала, атыла, башым бла уча самолётла, аланы араларында уа – толмагъан умутла, жарсыулу насыбым, кюн бла ай – бири къалып, бири кеталмай... Мен – жаяу, жол а – узун. Сиз болмасагълары, жашау тауусулур эди ол заманда. Мудаллыкъларча, ауур жауа эди къар...

Кечди. Сени сакълап турама. Бюгюн, бу сагъатда, бирле келип, манга: «Кел бизни бла. Биз санга керти насыпны, ол сен юлюшюз къалган къууанчы таныгълары!» – деп ийнандырыргъа кюрешеле да, унамам. Сени сакълап турган чакъда, къайгълары эсем да, менден насыпны жокъду.

Насыбым, жашлыгъларым къайтып келселе да, энди мен ала бла бир жоллу болалмам. Биз бир жанына бармайбыз, бирге туюлюбюз. Ала тагъарыкъ къанатла энди мени ёрге кётюрмезле. Санга ышанама. Келирме да, къарарма терезенгенд.

КЕРТИЛАНЫ Сакнат.

2020 жылда майны ахыр ыдыгъларында беш ууахты намаз къылыуу заманы

Май	Эрттен намаз	Кюнню чыкъгъан заманы	Тюш намаз	Экинди намаз	Ашхам намаз	Жассы намаз
25 Баш күн	02:46	04:34	12:13	16:14	19:34	21:33
26 Геуюрге күн	02:46	04:34	12:13	16:14	19:34	21:33
27 Бараз күн	02:44	04:33	12:13	16:15	19:36	21:35
28 Орта күн	02:42	04:32	12:13	16:15	19:36	21:37
29 Б а й р ы м күн	02:41	04:31	12:14	16:15	19:37	21:38
30 Шабат күн	02:40	04:31	12:14	16:16	19:38	21:39
31 Ыйых күн	02:39	04:30	12:14	16:16	19:39	21:41

Табийгъатны хайырлары жаны бла надзорлукъ этген федерал службаны Шимал-Кавказ регионла аралы управлениясы **АСАНЛАНЫ Ибрагимни** жашы **Зейтуннга** аны къарындашы **АСАНЛАНЫ Ибрагимни** жашы **Борис** ауушханы бла байламлы уллу бушуу этип къайгы сёз береди.

Кёрмюч

Туризм бла байламлы болумланы – виртуал майданда

Онлайн халлы «Знай Наше-2020: продолжение» деген кёрмючде Республикабызны виртуал стенди туристлеге эм бу бөлүмнү специалисттерине республиканы юсюнден билдирликди. 18 майдан 31 майга дери, онтёрт күннү ичинде Къабарты-Малкъарны майданын жокъларга онг барды. Региону юсюнден текст хапарлау, сурат эм видео материалга битеу сыйгелге къараллыкдыла.

Эки күннү – 25 эм 26 майда (12:00 сагъатдан 14:00 сагъатха дери) онлайн эфирде турист къолайлыкны юсюнден кенгертилген презентация да къараллыкды. Анга КъМР-ни Курортла эм туризм министрствосуну, турфирмаланы, туроператорланы келечилери да къатышырыкъдыла.

Республика бла биринчи шагъырейлени ачылган күн окъуна болганды. РФ-ни Ростуризмни башламчылыгы бла къуралган «тёгерек столда» КъМР-ни курортла эм туризм министрини къуллугун толтурган Мурат Шогенцуков регионну онгларын эм жангы турпродуктланы юсюнден айтханды.

- Тынгылаучуланы ас-

ламысы турбизнесни келечилери болганлары ючюн, регионну юсюнден хапарлаганда энчи продуктлада тохтайбыз, - деп ангылатханды ол. - Ангылайбыз, турист жолоучулуклада энди турлениуле боллукълары эм къауумла бла тышына чыгыуу жууукъ заманда кеп изленмезлигин. Адамла жангызлай неда юйюрлери бла аз заманга чыгыуу сайларыкъдыла.

Кёрмючнү чеклеринде къараганла бир неча тап халлы турпродуктну кёржютюрюкдюле: «ЭкстримПерезагрузка 2020», жаш тёлү тур, «Путь Горца» кыйын жолла бла экспедиция, «Небо Кавказа» астрофотофестиваль, «Герои» лагерь, жаяу айланарга, тауга чыгарга сыйгелге «Тайна седого

Эльбруса» тур. «Чеклениуно болумларына тюшюп, биз бизнес эм туристле бла байламлыкъланы жангы тюрлюлерин излейбиз. Он-лайн халлы ишле бусагъатда эм ахшыды», - дейди Къабарты-Малкъарны туризм жаны бла ведомствосуну таматасы.

«Знай Наше 2020» ич туризм бла ишлегенлеге магъаналы онлайн тюбешуилени экинчи сессиясыды. Быйылгы кезиуге хазырлануу жаны бла регионла къалай ишленгенлерин эм туроператорла программаларын кыйсы жанына турлендиргенлерин къыралны баш виртуал майданында толу ачыкъланырыкъды. Кёрмючнү баш борчу бөлүмге жетип келген кезиуге хазырланарга болушууду.

Бизни корр.

Пенсия фонда

Льготалы дарманлага бла санатор багыууга эркинликни - Интернет бла

Россейни Пенсия фондуну электрон кабинетинде инсанны социал жумушланы къауумуна (НСУ) эркинлик берген справканы алырга боллукъду. Аны кёбюсюнде багыуу учреждениялада льготалы дарманланы алганда, темир жолланы кассаларында поезд бла хакъсыз барырча, Социал страхование фонdda, социал къорууланы органлада санатор-курорт багыууга путёвка бергенде излеучюдюле.

Справканы алыр ючюн, Пенсия фонду порталында энчи кабинетге кирип, «НСУ-ну алыр ючюн справкага заказ къоюу» деген сервисни сайларга керекди. Инсанны НСУ-га

эркинлиги бар эсе, электрон мухур салынган документ хазыр этилди, аны къагъытха тюшюрюрге боллукъду. Аны фонду клиент службаларында берилген справканыча хайырланарга жарарыкъды.

НСУ-га дарманла эм башха медицина керекле, сакъат сабийлени аш-азыкъ бла жалчытуу, санаторийде багылырга путёвканы эм ары барырга жолну багъасы киределе. Адам аланы кеслерин неда орунларына ахчаны алырга эркинди, сайлауун ол фонду сайтында да эталлыкды.

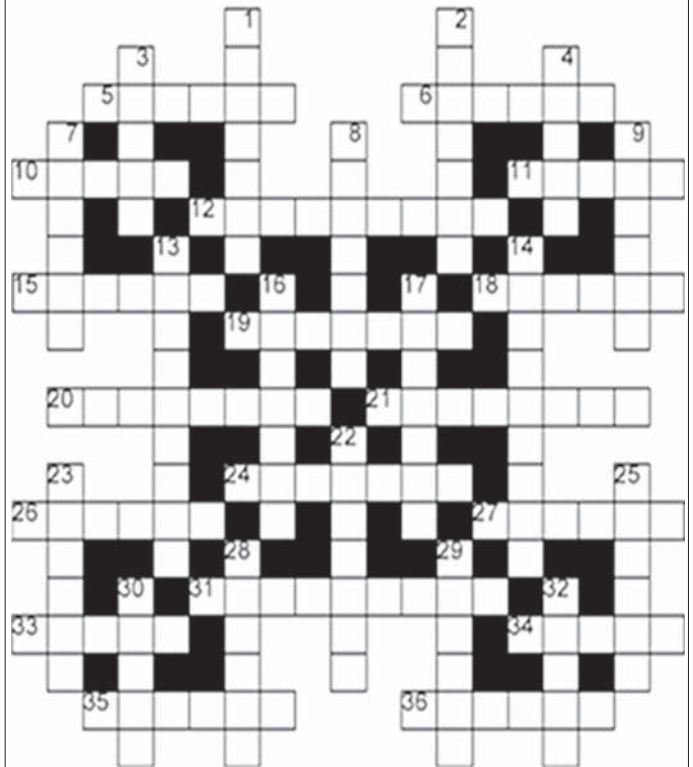
КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Бир-бир жерледе кыртал тамата. 6. Тишируу хайырланган зат. 10. Жабагычач. 11. Топуракъ кирлич. 12. Жангыз къалып, халкъдан кенге туруу. 15. Тёзюмлю ат. 18. Кетгени къайтырына ийнаныу. 19. Эртте уучула кийген аякъ кийим. 20. Гаккы. 21. Ала да туйюлдюле бир кибик дейдиле сёзде. 24. Бузда аякъларын тутмау. 26. Заманни бир магъанасыз зат бла кюреше ашыруу. 27. Къарысуз, айнымаган ууакъ аякълы мал. 31. Кюч сынау. 33. Берекет. 34. Арбаз эшик. 35. Атлыны кереги. 36. Тели неда башы сагышладан жалкъыган адам.

ЁРЕСИНЕ: 1. Адамланы бир бир-

ден айырган зат. 2. Эркинлик. 3. Не эт бла неда ётюрюк болган суулу аш. 4. Бизге сыйлы китап. 7. Сууукда хансха, ташха да тюшген къарчык. 8. Алай этген башны ит ашайды дейдиле. 9. Эрши жюнюл, тизгинсыз кый. 13. Хыйла бла этилген аманлык. 14. Бирге жумуш эте, бир бирге тюбей, хал биле туруу. 16. Душмандан хапар билиучю аскерчи. 17. Сыйлы кёрюу. 22. Он бармаккы анга салып, адамны тынчылыксыз этиу. 23. Эт бла бирге берилген аш. 25. Менсиниучю адам. 28. Аманлык эте айланган. 29. Ишни аллын тыйган сылтау. 30. Жашау журт. 32. Мифледе айны сакълаган къанатлы ит.

ГАЗЕТНИ 56-чы НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН
СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

ЭНИНЕ: 1. Чалман. 5. Нарта. 6. Арауан. 8. Ыннака. 10. Малчы. 11. Тилек. 12. Ышанла. 19. Алауан. 20. Сабанла. 21. Къартык. 22. Сапарш. 24. Маркиза. 27. Жаммаш. 30. Азымч. 31. Билан. 32. Миндеу. 33. Къырпакъ. 34. Эмизик. 35. Атаман.

ЁРЕСИНЕ: 1. Чалгычы. 2. Нарсана. 3. Таначы. 4. Чалдиш. 7. Салма. 9. Черен. 13. Шагъатла. 14. Лакъырда. 15. Таусо. 16. Къамш. 17. Марал. 18. Къадар. 23. Проза. 25. Ислам. 26. Былтыр. 27. Жемтала. 28. Штурман. 29. Тирлик.

Газетни келир номери 27 майда чыгарыкъды.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор

АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмага «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский, 5а орам

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРГАНЛА:

Кетенчиланы Зульфия,
Кучукъланы Сафият - жууаплы секретары орунбасары;
Бийчеккуланы Жаинета (1,2,3,9-чу бетле),
Гейяланы Валентина (4,10, 11, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражи 1453 экз. Заказ № 989
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Налчык шахар,
Ленни атлы проспект, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru